

Ա Յ Յ Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ն Ո Ր Ի Ն Վ Ե Հ Ա Փ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ԻՏԱԼԻՈՑ ԼԵՂԻՆԷ ԹԱԳՈՒՀԻՈՑԵ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԱՐՔԱՍԱԶՈՒՆ ԻՇԻԱՆՈՒՀԵԱՑ

ԻՏԱԼԻՈՑ Թագաւորական տունը միշտ բարեխաղական գութգութումը մը տաճաճ է Միաբանութեանս հանդէպ, եւ ցոյց տուած իր համակրութիւնը: Արքայական տան բռնոր իշխանագուն անդամները առանց բացառութեան բարեխաճած են պատուել իւրենց այցելութեամբ մեր Հաստատութեան համեստ յարկը. սա մեզի համար ո՛չ միայն խնդութեան պատճառ, այլ նաեւ պարծանք մըն է, որովհետեւ ջերմիկ եւ անկեղծ գնահատում մըն է՝ ցոյց տրուած այդ ինքնաբուխ կերպով մերթ ընդ մերթ կատարուած այցելութիւններով, մեր Տան, մեր գործին եւ մեր կեանքին: Ն. Վ. Հեղինէ Թագաւորին, որ տարիներ առաջ անճանօթ կերպով եկած էր՝ ինչպէս պատուեց, Ս. Ղազար, այս տարի պաշտօնական հանգամանքի ներքեւ իր Թանկագին այցելութիւնը շնորհեց,

միասին բերելով երկու փոքր սոցիկները Յովհաննա եւ Մարիա. կ'ընկերանային դարձեալ փրկապոս իշխանն Աստիայի՝ ամուսին իշխանուհի Մաքարտայի՝ Թագուհւոյն երկրորդ աղջկան, ինչպէս նաեւ իր պատուոյ հետեւորդները:

Նորին Վեհափառութեան քաղքիս մէջ գտնուիլ տակաւին ծանուցուած չէր. կը գիտցուէր միայն Թագաւորին ներկայութիւնը, եւ թէ Թագուհին օրուան մը հաւմար պիտի գայ Վենետիկ: Եւ ահա սեպտեմբեր 25ին՝ չորեքշաբթի յետ միջօրէի, արքայական շոգեմակոյկը կանգ կ'առնէ կղզեկիս կամրջակին առջեւ. վանքիս աշտարակին վրայ Թագաւորին ի պատիւ կը ծածանէր արդէն խալկական դրօշը: Իսկոյն ընդառաջ կ'երթանք արքայագուն Հիւրին մեր մեծաբանքներն յայտնելու, մինչ

Ուխտիս Գեղյ. Աբբահայրը Մայր դրան առ-
ջեւ կ'ընդունի Թագուհին, բարի գալուստ
անոններով բոլոր Միաբանութեան կողմէ ։
Աբբահօր ընկերակցութեամբ արքայազուն
հիւրերը կ'առաջնորդուին եկեղեցի, ուր յետ
պահ մը ինքնամիութեամբ մէջ անցընելու,
իսկոյն Ն. Վեհափառութիւնը կը նկատէ
աւագ բեմին վրայ շքեղ եւ գեղաւիժս վա-
րագոյրը, ձօն իտալիոյ հանգուցեալ Մար-
գարիտա Թագուհւոյն ու վրան Սառոյիոյ
տան զինանշանը . իրեն ցոյց կը տրուի նաեւ
Ս. Կոստի խորանին առջեւ պղպասող ուխ-
տական կաննեղը՝ Նոյնպէս Նուէր Մարգա-
րիտա Թագուհւոյն ։ Անցնելով սեղանատուն
եւ ապա Թանգարան եւ գրատուն, մանր
կը քննէ ու կը զննէ հեղինակներու նկար-
ները, հնութիւնները, ձեռագիրներու ման-
րանկարներն եւ ինչ արծաթապատ եւ քան-
դակեալ կողքերը ։ Մատենադարանի հա-
ւաքածոները նկատած ատեն կը Նշմարէ
պարսկական մանրանկարչութեան վրայ
հրատարակութիւնները եւ կը հետաքրքրուի
կը ներկայացուի նաեւ Քէլէկեան Հաւա-
քածոյին Etoffes et tapis d'Orient et de
Venise շքեղ հատորը, զոր տեսնելով կը
յայտնէ՝ թէ ինչպէս արքայական առանձնա-
կան Մատենադարանին մէջ կը պահուի այդ
հատորը ։ Մինչ Գեղյ. Աբբահայրն իր տրա-
մադրութեան ներքեւ կը դնէ այդ օրինակը,
Թագուհին իմանալով որ միակն է, չ'ուզեր
զրկել մեր Մատենադարանը այդ զարդէն ։
Գեղյ. Աբբահայրը կը խնդրէ այն ատեն
Թոյլ տալ իրեն ուրիշ օրինակ մը կարենալ
հայեցելու ։ Գրատան մէջ Ոսկեգրքին
մէջ կ'արձանագրէ այցելութեան Թանկա-
գին իշխատակը եւ Թագուհւոյն հետ նաեւ
իշխանութիւնները եւ Աստիայի իշխանը ։ Ապա
կ'առաջնորդուին Բնական Գիտութեանց
Թանգարանը, ուր ի տես ղեռնած էին եկե-
ղեցական զգեստներէն՝ Նմոյշներ իբր օրի-
նակ արեւելեան ձեռագործի արուեստին
եւ ասորեգործութեան, Նոյնպէս եպիսկո-
պոսական յարգի խոյրեր ։ ատոնց վրայ կը
զմայայն մեծապէս, դրուատելով բաց ի հո-
խութենէն, զճագրութեան անտերի գե-
ղեցութիւնն եւ բանութեան մաքրութիւնն

եւ Նրբութիւնը ։ Թանգարանին մէջ յետ
արեւելեան վարդանուշով եւ ըմպելով պա-
տուասիրութեամբ, կ'իջնենք տպարան ։ Հոս մինչ
իշխանութիւնները կը հետաքրքրուին տպա-
գրական մեքենայով եւ կը փափագին ու-
նենալ Նոյն պահուն տպուած վանքին լու-
սատիպ քարտերէն, Թագուհիին կը ներ-
կայացուի տպագրատանս մեծածաւալ եւ
շքեղ հրատարակութիւններէն օրինակներ,
Նոյնպէս Գեղուհիի վերջին եւ Նախորդ Թի-
ւերու ամբողջական հաւաքածոն ։ 1909 ի
Գեղուհիին մէջ հրատարակուած է Խոտ-
իոյ արքայական ընտանիքին լուսապատկե-
րը, ուր սակայն կը պակսի դու Մարիա
իշխանութիւնն դէմքը . ասիկա չի վրիպիր Յով-
հաննա իշխանութիւնն եւ դառնալով քրոջը
կ'ըսէ ։ Այդ ժամանակ դու դեռ չկայիր ։

Պարտէզ ելլելով Ն. Վեհափառութիւնը
փափագ կը յայտնէ կղզեկին չորս բոլորն
ալ շրջագայիլ եւ երթալ մինչեւ գերեզմա-
նատուն, ուր Նոյնպէս մանրամասն կը հաւ-
ցափործէ գերեզմաններուն եւ դամբանե-
րուն նկատմամբ ։ Դառնալով, ունեանկին
բարձրաւանդակէն կը դիտէ ու կը սքանչա-
նայ շրջակայ բնութեան տեսարանին վրայ,
շրջափրկուած երկու կողմէն Վենետիկ պա-
լատներու եւ խոյրի ամբարանոցներու ե-
րիզներէն, իսկ միւս կողմերէն ալ պաշա-
րուած լճակին մէջ ցանուած կղզեակներով ։
Այդ տեսարանին առջեւ անդրադառնալով
իր անցեալ տարիներուն եւ իր համակրու-
թեան՝ հայրց հանդէպ, կը իշխէ թէ տակա-
ւին աղջնակ սրտին մէջ բուռն սէր մը տա-
ծած է դէպ ի հայրութիւնն եւ հայ հայրենիքը,
սէր մը վառուած եւ արձարծուած իր Վե-
հափառ Բօր ձեռքով, որ կը գովէր եւ կը փա-
ռաքանէր հայ ժողովուրդը . եւ անգամ մը՝
իրիկունը խանդավառ շեշտով իր զաւակ-
ներուն արտասանած էր քերթուած մը՝
ուր հայ մարտիրոսագրութիւնն ողբերգուած
էր ։ Նմանաբախտ երկու ժողովուրդներու
ճակատագիրն եւ կրած տառապանքները
եղբայրացուցեր են անոնց հոգիներն ալ,
հաղորդակից ըլլալու եւ զգալու մին միւ-
սին հոգեվիճակն ու գաղափարականը՝ ու
րու ուժգին կը ձկտէին կարծելով հասած

ՊԱՏԱՍԽԱՆՍ ԱՌ Շ. ԱԿԻՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ըլլալ՝ Պարտեզին մէջ եւ բարձրաւանդակին վրայ թագուին մէկ քանի սնգամ կը լուսանկարէ իշխանութիւնները առանձին, եւ ապա հետեւորդաց եւ վարդապետներուն հետ: Ժամ մը եւ քառորդ մը սահման էին. կ'իջնէն բարձրաւանդակէն եւ կ'ուղղուին դէպ ի կամիջակ՝ հոն Գեղյ. Աբբամայրը կը յայտնէ Ն. Վեհափառութեան Միաբանութեան խորին շնորհակալիքը այդ բարեացակամ եւ թանկագին այցելութեան համար եւ իր մեծարանքը կը մատուցանէ վարդապետներուն հետ, մինչ թագուին եւ իշխանագունք կը մտնեն շոգեմակոյկ, ուսկից վերջին սնգամ մ'ալ կը լուսանկարէ քանանայից խումբը, եւ շոգեմակոյկը կը սկսի հեռանալ:

Այս այցելութիւնն եւ Միաբանութեան կողմէ կատարուած հիւրամեծարութիւնը, ինչպէս կ'երեւի, մեծ գոհունակութիւն եւ հաճոյք պատճառած են Նորին Վեհափառութեան. իրաւամբ իր մեկնումէն մէկ քանի օր վերջ Ս. Ղազար կը հասնի հետեւեալ հեռագիրը:

Գերայգոյ Միծաւոր Հայ Վարդապետներուն — Ս. Ղազար կողի — վերետիկ:

Ն. Վեհափառութիւնը կը պարտաւորէ զիս վերստին հաղորդել Զեզ եւ Բարգոյ Հայրերուն իր երախտապարտ հուգոյն արտայայտութիւնը այդքան շահագրգռող այցելութեան համար, ինչպէս նաեւ Զեբ բոլոր փութկոտ հոգածութեանց. Թգոստափառ թագուին կը պահէ ամենամանելի յիշատակ մը:

Արքունի Հոգաբարձու Ալպերդոյ տի Սէսէլ Տէ:

ՊԻՏԻ յիշեն «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»-ի ընթերցողը, որ տարիներ առաջ՝ այս էջերուն վրայ լոյս տեսան Մայրավանդիս դիւանական թուղթերու շարքին մէջ՝ յատկապէս Վիեննական վեր. Հայրերը շահագրգռող երեք ուշագրաւ վաւերագրեր: Այդ առթիւ էր որ քննութեան ենթարկած էի երեք կարեւոր կէտեր, որոնք երեւցած էին բաւական տարիներ առաջ «ՅՈՒՇԱՐԶԱՆ»-ի մէկ էջին վրայ, Հարցը ինքնին լուծուած էր՝ կարգ մը փաստացի վկայութիւններու, վաւերական տուեալներու վրայ, և ի յայտ եկած էր սքողողաւ ճշմարտութիւնը՝ ի նպաստ Ս. Ղազարու Միաբանութեան հետ:

Այժմ «ՀԱՆՐ. ԱՄՏՈՐԵԱՅ»-ի մէջ՝ Հայ բանասիրութեան ծանօթ Մեծ. Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան «ՄԻ էջ Միաբանութեան Պատմութեան» տիտղոսով հրատարակ կ'իջնէ բացատրելու կամ արդարացնելու այդ իր նախկին գրութիւնը՝, «յեցած» — ինչպէս կ'ըսէ — իր Միաբանութեան «հին աւանդութիւններու և» իրեն (Հ. Ակինեանի) «մատչելի դիւանական թղթերու վրայ» (Հանդ. Ամս. էջ 521):

Թայտնի է թէ Մեծ. Հ. Ակինեան՝ իբր նախկին խմբագրատպան Հանդէսի, և իբր հեղինակ իր «Այնարկ»-ին՝ հարկ էր որ առաջին մը ևս պրպտէր իբրեւ յայտնի բանասէր՝ այդ «մատչելի դիւանները» կամ հարցափոփոքէր իր նախնեաց աւանդութիւնը, մեր վաւերագրերուն ամրապինդ ճշմարտութիւններուն պատասխանելու համար:

«Այնարկ»-ի այդ էջը՝ կրկնենք. առկա նկատէր Միզոնեան Աբրահմի ընտրու-

1. Բազմ. 1926, Մայիս, էջ 158-160. Գոհիս 190-192. Գոհիս 221-223.

2. 1911. Վիեննա, Միաբանութեան Տպարան.

3. Թգոստոս-Սեպտեմբեր, 1929, էջ 520-533.

4. «Այնարկ մը Վիեննական Միաբանութեան Միաբանութեան Հարցափոխ զորոնեւեթեան վրայ», 1811-1911 ».